

TÜRKİYE'DEKİ SİNEMA EĞİTİMİNİN FİZİKSEL VE YAPISAL SORUNLARI ÜZERİNE BAZI DÜŞÜNCELER

Mehmet Emrah ERKANI¹

ÖZET

Bu makale Türkiye'deki sinema eğitiminin fiziksel ve yapısal sorunlarına karşılaştırmalı ve disiplinler arası bir bakışla yaklaşmakta, dünyanın önde gelen sinema eğitimi kurumlarından bazılarının programlarını incelerken Türkiye'deki sinema eğitiminde ne gibi değişiklikler yapılması gerektiğine, akademik kurumların yapısal sorunlarına, ülkemizdeki rafine sinema öğreniminin önündeki engellerin çözümlerine ilişkin yapıcı eleştirilere yer vermektedir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, sinema, eğitim, disiplinler arası, üniversite

¹ Dr., emrah.erkani(at)gmail.com

SOME OPINIONS ON PHYSICAL AND STRUCTURAL PROBLEMS OF THE CINEMA EDUCATION IN TURKEY

ABSTRACT

This article approaches to the physical and the structural problems of cinema education in Turkey with a comparative and interdisciplinary outlook. As it referred to some of the world's leading film schools' programs, the article will be mentioned about what kind of changes have to be made in Turkish film education, the structural problems of the academic institutions and the solutions of the obstacles of a refined cinema education in Turkey.

Keywords: Turkey, cinema, education, interdisciplinary, university

Giriş

Sinema eğitimi almaya karar veren her kişi aslında yeni bir dil öğrenmek için yola çıkar. Bu dil özünde çok aşına olduğu, hayatının biçimlenmesinde, isteklerinin yönlendirilmesinde, yaşam tarzında etkin olan bir yapıdır. Ancak hep kendisine görsel dille verilen mesajları almışken, şimdi derdini anlatabilmek için eğitim almaya karar vermiştir. Tabii eğer bu yolu bile isteye seçmiş, sistemin akıntısıyla sürüklenmemiş ve bir de üstüne üstlük üniversite eğitimi öncesinde kendisini bu konuda geliştirebilme fırsatı bulabilmiş ve hatta sanatın bağlantılı diğer branşlarında ona zenginlik katan eğitmenleri, ustaları olabilmişse işte o zaman doğru bir rotada demektir.

Bu betimleme ilk başta ülkemiz koşulları göz önünde bulundurulduğunda fazlasıyla hayalî gelebilir. Lakin ne yazık ki, ülkemiz şartları düşünüldüğünde ideal bir sinema eğitimi de zaten oldukça uzaktır.

Dünyanın önde gelen sinema okullarına sahip birçok ülkede üniversite öncesi sanat eğitimine sadece bir ders gibi bakılmamaktadır. Avrupa Birliği'nin eğitim sistemleri ve politikaları hakkında bilgi ve analiz temin eden ağı Eurydice'nin 2009 yılında hazırladığı Avrupa'da Okullarda Sanat ve Kültür Eğitimi kitabında bu konuda çarpıcı veriler ve örnekler sunulmaktadır. Avrupa Birliği ülkelerinde müfredatta yer alan sanat derslerinin yanı sıra müfredat dışı sanat aktiviteleri de düzenlenmektedir. Sanat eğitiminde öğrenci ve öğretmeni sanatçıyla buluşturmak üzere teşvikler bulunmaktadır. Bu aktivitelerin ve teşviklerin hemen hepsi eğitim bakanlıkları tarafından finanse edilmektedir. Örneğin Estonya'da Anima-Tiger isimli bir program okullarda animasyon kursları sunmakta ve ekipmanlar için okullara destek olmakta ve öğrenciler arası animasyon film yarışmaları düzenlemektedir. İrlanda'da ise The FIS Project ilköğretim seviyesinde bir film üretim projesidir. Sektörle bağlantılı olarak görsel sanatlar ve bilim eğitimi desteği sağlanmaktadır.

Yukarıdaki kısa ön bilgilerin de bize gösterdiği gibi ülkemizde sanat ve sinema eğitiminin üniversite düzeyindeki sorunlarının temeli ilköğretimden başlamaktadır. Bu makalenin devamında akademik eğitimin işte bu temellerden gelen fiziksel ve yapısal sorunlarına değinilmektedir.

Disiplinlerarası Altyapı, Branşlaşma ve Yapısal Sorunlar

Giriş bölümünde sözü geçen ilköğretimde müfredat dışı sanat eğitimlerinin en büyük amacı her ne alanda ilerleyecek olursa olsun yeni kuşaklara hayata, insana, toplumsal ilişkilere saygılı, yaratıcı ve yenilikçi bir yaklaşım kazandırabilmektir.

Kompozisyon, perspektif, üç boyut algısı, ritim ve renk bilgisine sahip, plastik sanatlar ve edebiyat başta olmak üzere farklı sanat dalları ile beslenen, kitap okuyan, inceltirilmiş zevkleri ve estetik algısı olan sinema insanları yetiştirilmelidir. Böylesi bir eğitime öğrenci alırken genel bir seçme sınavını kullanmak son derece sağlıksız sonuçlar verecektir. Birçok öğrenci üniversitede gidecekleri bölümleri ne yazık ki hala el yordamıyla ve kulaktan dolma bilgilerle seçmektedir. Merkezi sistemle öğrenci almak durumunda bırakılan sinema-televizyon bölümlerinde bu durum gerek öğrenciler, gerek akademisyenler için zorluklar oluşturmaktadır.

Fransa'nın önde gelen sinema okullarından La Fémis'de yeni giren öğrencilerin yaş ortalaması 23 ve öğrencilerin birçoğu La Fémis'e başvurmadan önce farklı sanat disiplinlerinde eğitim almış olmaktadır. Fémis öğrencilerini seçerken üç aşamalı bir test uygulamakta ve ardından mülakata almaktadır.

Polonya'da profesyonel sanatsal sinemanın ihtiyacını karşılamak için 1948'de bir grup sanatçı ve teorisyen tarafından kurulan Lodz Film School başvuru için adaylardan sanatsal çalışma dosyalarını istemektedir. Bu dosyada adayın kurmaca ya da belgesel türünde yaptığı çalışmalardan örneklerin, kurmaca bir film senaryosunun ön çalışmasının, bir dokümanter film içerik çalışmasının ve fotoğraf çalışmalarından örneklerin bulunması talep edilmektedir. Ardından aday 2-3 gün süren uygulamalı bir sınava alınıyor ve en son aşamada bir mülakat gerçekleştirilmektedir.

Benzer bir dosya iki senelik yoğun uygulamalı programıyla dikkat çeken, daha genç bir okul olan Prague Film School tarafından da talep edilmektedir.

Sinema eğitiminde köklü bir geçmişi olan okullara baktığımız zaman branşlaşmanın hepsinde ortak bir yapısal özellik olduğu görülmektedir.

La Fémis'de senaryo yazarlığı, yönetim, yapım, görüntü yönetimi, ses tasarımı, kurgu ve yapım tasarımından oluşan altı bölüm vardır. Benzer bir branşlaşma yapısına sahip FAMU ise eğitimini 11 ana dala ayırmış ve lisans ve lisansüstü eğitimde toplamda 350 öğrencisi, 80 uluslararası öğrencisi ve 112 akademisyen ve eğitmen bulunmaktadır.

Branşlaşmanın üniversitelerimizin sinema bölümlerinde uygulanmaması öğrencilerin mezuniyet sonrası profesyonel yaşama hazırlanırken duyduğu endişeleri arttırmaktadır. Bu yapısal değişimi getiremememizin en büyük sebeplerinden biri bölümlerde eğitimci kadrosunun sayısal anlamda yeterli olmamasıdır.

Uygulama Ağırlıklı Eğitim ve Fiziksel Problemler

Sinema kendinden önceki sanatlardan beslenen ama kendine ait ayrı bir dizin, kurgu yaratan bir yapıdır, bir dildir. Bu yüzden ki sinema eğitimi alanında uygulamalı dersler ve atölye çalışmaları teorik dersler kadar önem taşımaktadır. Herhangi bir yabancı dili öğrenirken pratik teoride öğrenilenleri ne kadar bütünlüyor, perçinliyor ve hataların düzeltilmesini göstererek sağlıyorsa, bu etkileşim sinema eğitiminde daha da güçlüdür. Teorik eksikliği olan bir sektör yaratıcılığı, entelektüeliteyi yok eder, kalitesizliği getirir. Oğuz Adanır'ın (Adanır 2012:132) da değindiği gibi ülkemizde 20. yüzyıl başında sinemayla tanışılmasına rağmen altyapı sorunlarından dolayı ne yeterli sayıda üretim yapılmıştır ne de üretilen filmler özgün bir dil oluşturabilmiştir. “El yordamıyla” girilen bu yolda kahramanların öne çıkarıldığı bir oyuncu sineması yönetmen sinemasının önüne geçmiştir. Özellikle son yıllarda sinemamızda istisna oluşturacak yönetmenler ve yapımlarla karşılaşmakla birlikte, sinema eğitiminin sorunlarını gideremediğimiz takdirde özgün bir sinema geleneği yaratmamız ne yazık ki uzun bir süre daha mümkün olamayacaktır.

Bundan dolayı ülkemizdeki sinema bölümlerinde uygulamanın özellikle mali sebeplerden eksik kalması ciddi bir sorun oluşturmaktadır. İster devlet üniversitelerinde ister vakıf üniversitelerinde olsun sektör ve kurumlar arasında yeterli bir işbirliğinin oluşturulamamasından, donanım eksikliğinden kaynaklanan yetersiz eğitimin bedelini öğrenciler ödemektedir.

FAMU’da uygulamaya yönelik temel kavramların verildiği ve yönetmen adaylarına ekip oluşturmalarının temel prensiplerinin öğretildiği “The Director and The Production Crew” adı altında bir ders verilmektedir. Bunun yanında teoriyi pratikle buluşturmayı ve oyuncu yönetimi metodlarını vermeyi amaçlayan “Working With Actors” başlıklı bir başka ders daha programda yer almaktadır. Assistance on Upper-Year Films ise 1. Ve 2. Sınıf öğrencilerinin üst sınıfların projelerine asiste ederek öğrendikleri, pratiklerini geliştirdikleri bir derstir.

Lodz’da senede yaklaşık 300 film projesi üretilmekte ve okul öğrencilerine filmlerinin tüm ihtiyaçlarında tam destek vermektedir. Polonya’daki majör film stüdyolarıyla profesyonel ekipman ve hizmet destekleri için işbirliği içerisindeki okul aynı zamanda her sene teknik donanımını da yenilemektedir.

Prague Film School , film eğitiminin de enstrüman veya dil öğreniminde olduğu gibi ancak pratikle oturtulabileceğini manifestosunda vurgulayan okulda senede ortalama 400 öğrenci filmi üretilmektedir. Okul ikinci senesindeki öğrencileri profesyonel setlerde tam zamanlı olarak çalıştırmaktadır. Uzun metraj

film oluşturabilecek şekilde tematik bir şemsiye oluşturularak 15-30 dakikalık projeler üretilmektedir. Festival kalitesinde üretilen bu filmlerin tanıtımı ve satışına yönelik olarak çalıştaylar ve dersler düzenlenmektedir.

Okulların sektörle bağlantı halinde olmaları onlara sadece teknik imkânlarını genişletmeleri ve maddi destek sağlamaları için değil aynı zamanda öğrencilerinin mezuniyet sonrası dönemde branşlarına göre istihdam edilmeleri için de avantajlar sağlamaktadır.

Türkiye'deki sinema eğitimi veren okulların programlarında sektörle işbirliği içinde olduklarına dair somut bir bilgi yer almamaktadır. İnternet sitelerinde bölümlerin tanıtım metinlerinde öğrencilerin mezuniyetten sonra çalışabilecekleri alanlara kısaca değinilmektedir. Ancak bölümlerin sahadan şirketler, kurumlar, organizasyonlar, mesleki birliklerle aralarındaki organik bağa dair herhangi bir bilgi yer almamaktadır. Kariyer imkânları gibi başlıklar altında somut herhangi bir yapılanma bilgisi bulmak ne yazık ki mümkün değildir.

Öğrencilerin birçoğu eğitim gördükleri sürede sahada deneyim kazanabilecekleri işler bulmakta zorlanmaktadırlar. Hem yaşam giderlerini karşılamak hem de pratik deneyim edinmek için sektörde kendi çabalarıyla iş bulabildiklerinde ise ders programlarının set programlarına uymamasından dolayı sıklıkla sıkıntı yaşamaktadırlar.

Örneklemeler yaptığım yurtdışındaki okullarda öğrenciler birçok formattaki kameralarla, ses ve ışık donanımlarıyla çalışabilmektedirler. Tabii ki bu çok zahmetli, ince hesaplanması gereken ve yüksek maliyetli bir fiziksel yapılanmadır. Türkiye'deki sinema eğitiminin başlıca sorunlarından biri de yüksek maliyetli bu eğitim dalının bir vitrin malzemesi gibi kullanılıp birçok üniversitenin yapısına eklenmesidir.

La Fémis'in yıllık bütçesi internet sitesinde açıklanan bütçesi 10.7 milyon Euro'dur. Bunun %76'sı CNC (Centre National du Cinema et de l'image anime) tarafından desteklenmekte, %17'si okulun kendi kaynaklarından sağlanmakta ve %7'si de sinema sektöründeki şirketlerin "çıraklık vergisi" olarak Türkçeye çevirebileceğimiz ödeneğinden karşılanmaktadır.

Türkiye'ye hakkında bir fikir oluşturabilmesi için Sinema Genel Müdürlüğü'nün resmi web sitesinde yer alan verilerine bakacak olursak, 2005-2013 yılları arasında uzun metraj sinema filmlerine verilen toplam destek 66489646 TL'dir (yaklaşık 23,3 Milyon Euro). Sinema bölümlerinin kendilerine ait

açıklayabilecekleri tatmin edici bir bütçeleri olduğuna dair herhangi bir bilgiye internet sitelerinden ulaşmak mümkün değildir.

Sonuç

Hal böyle olunca Oğuz Adanır'ın da dediği gibi “Ondan da olsun!” (Adanır 2006:74) gibi bir yaklaşım içerisinde vitrin oluşturma gayretiyle açılan sinema bölümlerinin acilen elden geçirilmesi gerekmektedir. Hükümetlere göre yeniden ve yeniden düzenlenmeyecek sağlıklı bir yapılanma en kısa zamanda tarafsız ve ihtiyaçlara cevap verebilecek şekilde tasarlanmalıdır. Yukarıdaki örneklerde de görüldüğü üzere devlet desteği sinema öğreniminin yüksek maliyetlerinden dolayı önemlidir.

Okulların televizyon kanallarıyla, reklam şirketleriyle, sinema sektörüyle bir an önce işbirliğine gitmeleri gerekmektedir. Sektörün okullara fiziksel destek vermesi teşvik edilmelidir. Okulu ve sektörü karşı karşıya getiren zihniyetten ve geçmişten bir an önce kurtulmak gerekmektedir. Okulların eğitim planlamalarını yaparken sektörün sinema bölümü mezunlarından beklentilerini, sahadaki ihtiyaçlarını göz önünde bulundurmaları gerekmektedir. Kısa ve uzun vadeli çözümler oluşturabilecek bir komisyonun oluşturulması ilk adım olarak sayılabilir.

Sorunun sadece fiziksel yönünü bu yatırımlarla çözülebilir ancak yapısal bir düzenlemenin de en az fiziksel şartların yerine getirilmesi kadar hayati olduğu unutulmamalıdır.

Altyapıları desteklenecek ve sektörle işbirliğine girecek okullar acilen branşlaşmaya yönelmelidirler. Böylece öğrenciler gerek staj dönemlerini daha verimli geçirecekler gerekse mezun olduktan sonra eğitimlerine uygun iş imkanlarını daha rahat bulabileceklerdir.

Bu noktada Bertrand Russell'ın üniversitelerin *zengin gençlerin aylaklık etme yeri olmadığı* söylemini hatırlatmak yerinde olacaktır (Russell 2001:207). Üniversite yeteneklerin değerlendirilmesi gereken önemli bir süreçtir. Bu yüzden okullar ve akademisyenler iyi bir eğitim için gençlere karşı sorumluyken, gençler de topluma karşı sorumludurlar.

Sinema okullarındaki öğretim üyeleri de kendilerini sürekli yenilemeli, geliştirmeli ve dünyadaki gelişmelerden haberdar olmalıdırlar. Bunun en sağlıklı yolu da teknolojik yenilikleri deneyimlemek için kendilerinin de üretime dâhil olmalarıdır.

KAYNAKLAR

- Adanır, Oğuz. Kültür, Politika ve Sinema, İstanbul, +1 Kitap, 2006
- Adanır, Oğuz. Sinemada Anlam ve Anlatım, İstanbul, Say Yayınları, 2012
- Russell, Bertrand. Eğitim Üzerine, İstanbul, Say Yayınları, 2001, s.207
- “Avrupa’da Okullarda Sanat ve Kültür Eğitimi” (Eylül 2009) 1 Nisan 2015,
http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/113TR.pdf
- FAMU resmi web sitesi www.famu.cz/
- La Femis resmi web sitesi www.femis.fr
- Lodz Film School resmi web sitesi www.film.school.lodz.pl/en/
- Prague Film School resmi web sitesi www.filmstudies.cz/
- Sinema Genel Müdürlüğü resmi web sitesi www.sinema.gov.tr